

OYUN VE OYUN TERAPİSİ Ayşe Dilek ÖĞRETİR¹**ÖZET**

Bu çalışma, çocukların içinde buldukları durumları sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek ve onların ne hissettiklerini öğrenebilmek için önemli olan oyunun önemi ve oyun terapisinin özellikleri gibi konularda bilgi sahibi olmak amacıyla yapılmıştır. İlk bölümde oyun terapisi ile ilgili klasik kuramlar (fazla enerji, eğlence, tekrarlama, pratik-uygulama ve uyandırma-değiştirme) ile modern kuramlar (psiko-analitik, zihinsel ve sosyo-kültürel) açıklanacaktır. İkinci bölümde, birey-merkezli, psikoanalitik ve serbest oyun terapisi kuramları karşılaştırmalı ve ayrıntılı olarak incelenecektir. Makalenin son bölümünde oyun terapisinin mantığı, süreci, oyuncak ve oyun materyalleri, sonuçları ile oyun terapisi eğitimi ve gelecekte bu konuda olabilecek eğilimler ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Oyun, Terapi, Kuram.

PLAY AND THE PLAY THERAPY**ABSTRACT**

This study is conducted to obtain the information about the importance of the play that is essential to assess the state of children in a healthy way and to learn what the children feel as well as the characteristics of the play therapy that is crucial to study the importance of the play. In the first section, classical theories (surplus energy, recreation, recapitulation, practice-preexercise and arousal modulation) as well as modern theories (psychoanalytic, cognitive, and socio-cultural) will be explained. In the next section, individual-oriented, psychoanalytic and free-time therapy types will be compared and contrasted in details. In the last section, the mentality, process and results of the game therapy as well as the game therapy training and the tendencies in this subject in the future will be explained in details.

Key Words: Play, Therapy, Theory.

1. GİRİŞ

Çocuklar oyun oynarken o oyunun nasıl yaratıldığını kendilerine hiçbir zaman sormazlar. Birçok durumda oyunların ve oyuncakların kesin bir başlangıç noktası yoktur. Fakat toplumun, geleneklerin ve etnolojinin önemli bir rol oynadığı doğal bir gelişim süreçleri vardır. Bir oyunun son biçimine gelmesi uzun bir sürecin sonucudur. Ama birçok oyun ve oyuncakın yapı açısından yüzyıllar boyu pek değişmediğine de dikkat etmek gerekir. Oyun; çocukların mevcut ve gelecekteki ilişkilerini etkileyen sosyal ve bilişsel becerilerini geliştirmesini sağlayan doğal bir araçtır. Oyun olgusunun gelişim ve fonksiyonlarının araştırılması, çocukların gelişimi için uygun ortamlar yaratılması ve çocuğun yaşadıklarının anlaşılması için gereklidir. Ayrıca anne-babaların ve öğretmenlerin oyun ve oyun terapisi konusunda bilgilenmeleri çocuklarla daha yapıcı iletişim kurmaları ve oyunun çocuğun içsel dünyasına açılan bir kapı olduğunu fark etmeleri açısından önemlidir. Çocukların oyunlarını açıklamak amacı ile hem klasik kuramcılar hem de modern kuramcılar birçok fikir ortaya atmışlardır. Klasik kuramcılar oyunla ilgili kuramlarını ilk olarak 19.yy. ve 20. yy.'ın başlarında ortaya atmışlardır. Modern kuramcılarının oyun ve oyun terapisi konularındaki teorik ve pratik açıklamaları 1920'lerden sonra sosyal bilimler alanında yer bulmaya başlamıştır.

2. OYUN TERAPİSİ KURAMLARI**2.1. Klasik Kuramcılar (Classic Theories)**

2.1.1. Fazla Enerji Kuramı (Surplus Energy Theory): İngiliz filozofu ve psikologu Spencer, 18. yy'da yaşayan Alman şair Schillerin izinden giderek 19. yy'da "Psikolojinin Prensipleri" adlı eserini kaleme almış ve fazla enerji kuramının oyunda olabileceğini açıklamıştır. Spencer (1873) oyun aktivitelerinde taklit etmeye doğru

¹ Gazi Üniversitesi, Meslek Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitim Bölümü, Beşevler/Ankara,06530 ogretir@gazi.edu.tr
ogretir@gazi.edu.tr

bir eğilim olduğunu savunmuştur. Spencer'a göre, çocuklar hayatta kalmak için çabalamazlar. Çünkü onlara ana-babaları bakar, bu nedenle enerji fazlasına sahiptirler ve bunu oyun yoluyla açığa çıkarırlar. Schiller ise, oyunu "fişkırın enerjinin amaçsızca harcanması" olarak tanımlamıştır. Ona göre, yavru hayvanlar ve çocuklar kendilerini koruma ihtiyacı içinde olmadıklarından fazla enerjiye sahiptirler ve bu fazla enerji de ancak oyun yoluyla harcanır. Bu kurama göre, insanların bedensel ihtiyaçları mevcuttur ve oyunun ortaya çıkma nedeni, bu ihtiyaçlarının karşılanması ve bedensel enerjinin dışsal dünyaya yansımaları fikrine dayanmaktadır. Bununla birlikte günümüzde yapılan araştırmalar ve deneysel çalışmalar insanda "hidrolik enerji sistemi" olduğunun varsayılmayacağını göstermiştir (Akt; Cattanach, 1993 s.31; Rubin, 1982 s.6-8; Johnson ve ark.,1987 s.4;Bruee,1993 s.30).

2.1.2. Eğlence Kuramı (Recreation Theory): Fazla enerji kuramının karşıtı olarak Alman şair Lazarus (1824–1909) tarafından ortaya atılmış bir kuramdır. Fazla enerji kuramı enerjinin depolanmasını içerirken, eğlence kuramı tüketilmesine dayanır. Lazarus'a göre, insan çalıştığında enerji tüketir ve bir enerji açığı yaratır. Bu enerji açığı insana hoş giden bir aktivitenin içindeyken ya da uyurken yeniden hayat verebilir. Kısaca, oyun yoluyla enerji kaybı giderilmektedir. Okulöncesi öğretmenleri, okullarda aktif oyunlara alternatif olarak sakin, zihinsel çalışmalar ortaya koyarak bu kuramı pratikte uygulamaya çalışmışlardır (Akt; Johnson ve ark. 1987 s.5).

2.1.3. Tekrarlama Kuramı (Recapitulation Theory): Kuzey Amerikalı çocuk psikolojisi akımının öncülerinden olan Hall 19.y.y.da (1846-1924) çocuk gelişimini, hem türler arası hem de tür içindeki evrimin belirlenmesinde bir araç olarak görmüştür. Çocukların oyun yoluyla içgüdülerini sergilediklerini ve oynanan oyunlarla yaşlara göre bir evre düzeni oluştuğunu söylemektedir. Çocukluk dönemi oyunları insan gelişimi ve ilerlemesinin adeta bir "özeti"dir. Bu kuram, oyun aktiviteleri içinde yer alan koşma, fırlatma, vurma gibi davranışların eski çağlardaki avlanma aktivitelerinin modern anlamdaki uzantıları ve evrimsel gelişimin sonucu olduğunu söylemektedir (Akt; Rubin, 1982 s.10-11).

2.1.4. Pratik ve Egzersiz Öncesi Kuramı (Practice-Preexercise Theory): Filozof Groos (1898-1901) "İnsanın Oyunu" adlı eserinde içgüdü kuramını geliştirerek oyun olgusunu açıklamıştır. Bu kurama göre oyun içgüdüselidir. Oyun sayesinde bir türün yavruları içgüdüsel davranışlara alıştırılmaktadır. Anne-babalarından gördükleri içgüdüsel davranışları yaparak deneme-yanılma yoluyla öğrenme şansı bulmaktadır. Bazı hayvan türlerinde oyun dönemine gereksinim olmaz; çünkü yavru, tüm içgüdüsel davranışları gelişmiş olarak doğar. Groos'a göre, insana ait iki tür oyun vardır: Birincisi, dövüşmek, kovalamak gibi deneysel ve genel fonksiyon oyunlarıdır. İkincisi, aile oyunları ve hayali oyunları içeren sosyometrik sosyal oyunlardır (Akt; Cattanach, 1993 s.32; Rubin, 1982 s.8-10).

2.1.5. Uyandırma-Değiştirme kuramı (Arousal Modulation Theory): Berlyne (1960) ve Ellis (1973) tarafından oluşturulan bu kuramda oyun, merkezi ve sinir sistemindeki uyarıcıların aynı düzeyde tutularak saklanması sonucu meydana gelmektedir. Bu uyarıcılar fazlalaştıkça, canlandırmalar artarak yüksek düzeyde rahatsızlık verir. Bu sebepten dolayı uyarıcı azaltıcı aktivitelerle meşgul olunmalıdır. Ellis, oyunu uyarıcı arama aktivitesi olarak görmektedir. Bu kuramın pratik yaklaşımında oyun sahaları gibi materyaller kullanılarak çeşitli dizaynlar oluşturulur (Akt; Johnson ve ark., 1987 s.9).

2.2. Modern Kuramcılar (Modern Theories)

Modern kuramcılar oyun ile ilgili olarak kuramsal ve deneysel daha fazla çalışmalar yaparak oyunun niçin var olduğunu açıklamışlardır.

2.2.1. Psikoanalitik Kuram (Psychoanalytic Theory): Sigmund Freud (1905-1920) tarafından ortaya atılan bu kuramda çocukların duygusal gelişiminde oyunun rolünün önemi üzerinde durulmaktadır. Freud oyunu, çocuğun duygusal problemleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan bir olgu olarak görmüştür (Akt; Johnson ve ark., 1987 s.9).

Oyun, gerçek yaşamın olumsuzluklarından geçici de olsa uzaklaşmayı sağladığından, oynayan çocuk kendisini daha güçlü hissedecektir (Akt; Bee, 1994 s.24-25; Akt; Bee 1996 s.44,47).

Freud gibi Ericson (1950)'da psikanalitik kuramını oyun olgusunu açıklamak için kullanmış ve bu kuram bağlamında normal kişilik gelişimine oyunun katkısını incelemiştir. Ona göre, oyun çocukların psiko-sosyal gelişiminin aynasıdır. Çocuklar oyun içinde model yaratırken gerçek yaşamdan yardım alırlar (Akt; Bee, 1992

s.360; Akt; Bee, 1994 s.29; Akt; Bee1996 s.48).

Ericson (1963;1964: 1974) oyunu terapide kullanan ilk bilim adamıdır. Davranışın biyolojik ve sosyo- kültürel faktöre bağlı olduğundan söz etmektedir. Ericson kız çocukları ile erkek çocuklarının oyunları arasında farklılıklar bulmuştur. Kızların yapısının pasif, içe kapanık, erkeklerin yapısının aktif ve dışa dönük olduğunu söylemiştir (Ericson, 1963 s.445). Ericson (1963), çocuk oyununun yetişkin yaşamının bir eğretilmesi olduğunu ve oyunun çocuğun geleceği için gerekli ve önemli olduğunu belirtmiştir (Akt; Bruce,1993 s.64; Akt; Johnson ve ark. 1987 s.7).

Adler ise (1948) oyunu problemlı çocukların terapisinde kullanılan bir metot olarak görmektedir. Terapistlerin çocukla iletişim kurarken, çocuğun gözüyle bakması, onun kulakları ile duyması gerektiğini söyler. Adler, 4-9 yaşlarındaki çocukların sık sık oyuncakları ile oynarken kendilerini ifade ettiğini oyun terapisi yoluyla da onlara ulaşılabileceğini ifade etmektedir (Akt; Kottman, 1990 s.125-131).

2.2.2. Zihinsel Kuram (Cognivite Teory): İsviçreli Psikolog Piaget (1896-1980) oyunu, çocuğun tüm zihinsel gelişiminin bir parçası sayar, özümleme ve uyum süreci olarak görür. Uyum süreci, sosyalleşme, işbirliği ve dil gibi psikolojinin bazı alanlarında önemli bir yer tutmaktadır. Piaget, çocukta zihin gelişiminin aynen biyolojik gelişimdeki gibi, organizmanın yapılarında meydana gelen bazı niteliksel değişimleri içerdiği varsayımını geliştirmiştir (Akt; Pamir, 1999, s.66).

Piaget oyunu alıştırma, sembol ve kurallı olmak üzere üç bölüme ayırır. Alıştırma oyunları; yaşamın ilk aylarında başlar ve bir çingırağı tekrar tekrar sallamak gibi çocuğun olayları kendi kontrolünde tutmaktan duyduğu hazzın sonucu olarak ortaya çıkan amaçsız eylemlerdir. Sembolik oyunlar; dramatik oyun biçiminde iki yaşındayken başlar; hayali davranışların oyuna dönüştüğü görülür; bu dönemdeki çocuk kesin kuralları kavrayamamaktadır. Kurallı oyunlar; sosyal düzenlemeler içerir; grup tarafından gerçekleştirilir; 7-11 yaş yani somut dönemi kapsamaktadır (Akt; Smit ve ark.. 1985 s.20; Akt; Johnson ve ark., 1987 s.54,60).

Piaget' den sonra, birçok araştırmacı çocukların sosyal dünyayı oyunla nasıl temsil ettiğini incelemişlerdir. Bretherton'a göre, çocuklar bir olay değiştirerek "gerçeklere" yeni alternatifler getirirler. Garvey ve Brandt ise çocukların hayali davranarak oyunun içerik ve işleyişini inceleyerek oyunda başlangıç ve sonucun önemli olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca oyun çocukların sosyal oyunda gerçeğe karşı sembolik alternatifler kullanarak diğer kişilerle ortak paylaşım yaşamasını da sağlamıştır (Akt; Cattanach, 1993 5.33-34).

2.2.3. Sosyo-Kültürel Kuram (Socio-Cultural Theory): Rus psikoloğu Vygotsky (1896-1938) zihinsel gelişim içinde oyunun daha fazla rolü olduğuna inanarak "çocukların zihinsel gelişiminde oyunun rolü" adlı eserinde oyunun, nesnenin anlamını maddiyat özelliğinden ayırt ederek öğrenildiğini belirtmiştir. Örneğin; çocuğun bir sopayla oynarken onun "at" olduğunu söylemesi ve sopayı "at"mış gibi kullanması, onun atın anlamını öğrenmiş olduğunu gösterir. Vygotsky, buna "gerçeğin algılanması" demektedir, dünyanın yalnızca şekil ve renkten ibaret olmadığını duygu ve anlamın da önemli olduğunu söylemektedir (Akt; Cattanach, 1993 s.33;Akt; Fein, 1992 s.23).

Vygotsky, çocuğun sosyalleşmesinin sosyal çevre ile birlikte fiziksel çevre içindeki davranışlarla da oluştuğunu vurgular. Ona göre insanın bilişsel işlevi, biyolojik yapılanma üzerine kuruludur (Akt; Akçal, 1996 s.69).

Vygotsky'nin önemi, kendi başına bir kuram olmasında değil, değişik görüşleri bütünleştirmesinden kaynaklanmaktadır (Akt; Bruce, 1993 s.l 00). Bruner oyunda yaratıcılığı ve esnekliği ilerletmenin önemi üzerinde durmuştur. Bruner (1972), oyun içindeki anlamların sonuçlarından daha önemli olduğunu bulmuştur. Ona göre, çocuklar oyun içerisinde yanlış yapmadıkları için amaçlarına ulaşırlar ve bu sayede çocuklar alışılmamış yeni birleşim içeren davranışları deneyebilirler. Ayrıca bu davranışları çocuklar gerçek yaşam problemlerini çözmek için de kullanabilirler. Bu da oyun yoluyla çocukların seçme hakkını artırarak rahat davranmalarını sağlamaktadır. Oyunun en önemli fonksiyonu, kişinin daha az riskli ortamlarda öğrenmesini sağlamak olarak görülmektedir (Akt; Cattanach 1993 s.3233, Akt; Johnson ve ark 1987 s,8).

Groos, Bruner ve Slyvia çocukluk dönemindeki oyunu, yetişkinlik dönemine hazırlık ve mükemmelleşme çalışması olarak görmüşlerdir (Akt; Rubin, 1982 s.11).

Bateoson'a göre oyun mantığa aykırıdır. Oyun sırasında yapılan hareketler gerçek yaşam içinde bir anlam ifade etmezler. Örneğin; çocukların oyun içinde dövüşmeleri gerçek vurmaktan çok farklıdır. Çocuklar öncelikle

oyunun çerçevesini oluştururlar ve oyunda ne meydana gelebileceğini bilirler. Eğer oyundaki çerçeve yapılmamışsa, çocuklar gerçek yaşantısındaki davranışları abartılı ifadelerle uyarlayarak yapacaktır. Bunun sonucu çocukta öğrenme iki düzeyde olacaktır. Birinci düzeyde, oyundaki nesnelere ve durumların anlamlarını ve diğer oyuncuların kimliklerini hayali olanı varmış gibi gerçek yaşamdaki anlamlarıyla öğrenecektir. İkinci düzeyde ise, çocuk hem kendi gerçek kişiliğini hem de diğer oyuncuların kimliklerini gerçek yaşamdaki anlamlarıyla öğrenecektir (Akt; Johnson ve ark., 1987 s. 10).

3. OYUN TERAPİSİ

3.1. Oyun Terapisi Kuramları: Üç Farklı Yaklaşımın Karşılaştırılması

Birey-merkezli, psikoanalitik ve serbest yapısal olmak üzere temelde üç tane farklı oyun terapisi kuramı ve yaklaşımı bulunmaktadır. Bu üç kuram oyun terapisinin yapılandırılması, terapinin amaçları ve terapistin rolleri konusunda farklı bakış açılarına sahiptirler. Her bir kuram çocukların duygusal problemlerine yardımcı olmayı amaçlarken terapi yöntemlerini uygulama ve terapi yöntem ve teknikleri konusunda farklılaşmaktadır.

Birey-merkezli terapi; terapistin harekete geçirici rolü ve empatik anlayış üzerine yoğunlaşmaktadır. Terapist, çocukları şartlandırmayan ve olumlu, kabul edici ve hareketlendirici bir rol üstlenmektedir. Bu terapinin birincil amacı, birey-merkezli gelişme ve bu sürece bağlı olarak çocuktaki değişimdir. Bu kuramda oyun terapisinin başında yapılandırma önemli bir aşama olarak düşünülmektedir.

Psikoanalitik oyun terapisinde vurgu farklı yöndedir. Çocuğun ilişkilerindeki yansımaları teşvik ederek destekler. Bu yansımalar erken çocukluk deneyimlerine ait duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesine olanak sağlayabilir. Bu kurama göre oyun terapisinin asıl amacı, çocuğun istek ve fantezilerini iletişim sürecine yansıtmasıdır. Böylece çocuklar duygularını daha rahat ifade ederek bilişsel gelişim düzeylerini çok rahat sergileyebileceklerdir. Psikoanalitik kurama göre oyun terapisinde esas vurgu, oyun düzeyindeki uygunluktur (Homeyer ve ark.,1999).

Serbest yapısal oyun terapisinde ise terapi sürecinin yapılandırılması ve planlamasında terapist aktif bir rol üstlenir. Serbest yapısal terapide terapistin görevi güven ve destek sağlamaktır. Ayrıca çocuğun travmatik bir olay ile ilgili olumsuz düşüncelerini canlandırarak materyalleri tedarik ederler. Bu materyalleri kullanarak terapist, çocuğun oyun yardımı ile duygusal problemlerini açığa çıkarmayı ve farklı konularda yapılandırılmış çevrede ne düşündüğünü bulmayı amaç edinir. Adından da anlaşıldığı gibi yapısal terapi yapılandırılmış bir çevre oluşturmaya önem verir ki bu çevre çocuğun problemlerinin çalışıldığı yerdir (Astramovic.1999,s.27-31).

Oyun terapisi gelişim ilkelerine dayanır. Böylece çocuklara gelişimlerine uygun anlatımlarını (duygu ve düşüncelerini) ve iletişimlerini sergileyecek ortam sağlar. Bu yüzden oyun terapisindeki beceri kazanımı ve kullanımı çocuklarla çalışan uzmanlar için akıl sağlığında çok önemli bir araçtır (Landreth ve Bratton, 1999 s.1).

Terapatik oyun çocuklara kendilerini tam olarak anlatma fırsatı verir. Bu makale aşağıdaki sırayı izlemektedir.

- a) Oyun Terapisi Mantığı
- b) Oyun Terapisi Süreci ve Sonuçları
- c) Profesyonel Eğitim
- d) Oyun Terapisinde Gelecekte Olabilecek Eğilimler

Çocukların yetiştirilme sürecinde çocuk problemlerinin çoğu yetişkinlerin genellikle çocukların duygularını, iletişimlerini, anlama ve onlara cevap verme eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu "iletişim boşluğu" anne-babaların çocukların uyumuna ilişkin ısrarcı tutumlarından dolayı giderek büyür. Kişiyeye ait özel bir tarzda (dilde) çocukla iletişim kurma çabası, çocukların konuşma becerilerini sınırlandırmaktadır. (Çocuğun iletişim aracı oyundur. Yetişkinler için konuşma ne ise çocuklar içinde oyun aynı şeydir. Çocukla bir yetişkin gibi kendi tarzınızda konuşarak iletişim kurmaya çalışmak, zorlamak onu sınırlandırmaktır).

Oyun, çocuk için duyguları ifade etme, keşfetme, ilişkileri keşfetme, çocuğun yaşantılarını aktarma isteklerini ifade etme ve kendilerini tatmin (doyum) etme yeridir. Çocukların yaşantıları ile ilgili problemleri onlarla birlikte yaşayan insanlardan uzakta değildir. Bu yüzden oyun terapisi çocuğun iç dinamik yapılarına uygun veya eşit dinamikte olmalıdır (Landreth ve Bratton, 1999 s.2).

3.2. Oyun Terapisinin Mantığı

Çocukların dil gelişimleri bilişsel gelişimlerine bağlıdır. Çocukların dünyalarında neler olup bittiğiyle ilgili iletişimi oyun yoluyla kurarlar. Oyun terapisindeki oyuncaklar çocuğun kelimeleri ve oyundaki aktivite dili gibi görünür. Yetişkinler için psikoterapi ve danışma ne ise çocuklar için de oyun terapisi odur. Oyun terapisinde oyunun sembolik fonksiyonu oldukça önemlidir. Çünkü bu çocuklara iç dünyalarını anlatma şansı verir. Oyunlardaki sembolik yansımalar duygusal olarak önemli deneyimleri daha rahat ve güvenilir olarak ifade etmesini sağlayabilir. Oyuncakların kullanımı çocuklara korkularını, kaygılarını, fantezilerini, suçluluk duygularını insanlardan çok objelere transfer etmelerine izin verir. Oyun sürecinde çocuklar sergiledikleri duygu ve davranışlarında güven duymaktadırlar. Çünkü oyun, çocukların travmatik olay ve yaşantılarından uzak kalmalarına yardımcı olur. Bu yüzden çocuklar kendi davranış ve aktivitelerinden bunalmazlar. Çünkü oyun sürecinde aktiviteler eğlenceli olmaktadır. Oyun sırasında çocuk sembolikte olsa travmatik olayla ilgili bir deneyim ve korku yaşadığında bu probleme çözüm arayışına girecektir. Böylece çocuğun problemlerle baş etme ve uyum sağlama becerisi gelişmiş olmaktadır. Çocukların oyun terapisi sırasında kabul edici, anlayışlı ve sıcak ilişkilerin olduğu bir ortamda bulunması kendilerini daha kolay ifade etmelerine olanak sağlar. Oyun terapisinin güvenli ortamında çocuk, olumlu ve olumsuz durumları bir arada yaşayarak öğrenir. Aynı zamanda duygu ve bilişleri yaşantısal olarak gelişmiş olur. Oyun terapisindeki oyunun çok önemli fonksiyonlarından biri de gerçek hayatta yönlendirilip kontrol edilmeyen durumların oyun terapisindeki sembolik yansımalarla birlikte kontrollü olarak yaşanıyor olmasıdır. Bu sembolik yaşantı çocuğa baş etme (üstesinden gelme) becerilerini öğrenme ve geliştirme olanağı sağlamaktadır (Landreth ve Bratton, 1999 s.2).

3.3. Oyun Terapisi Süreci

Çocuklara fırsat verirseniz tıpkı yetişkinlerin duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri gibi çocuklar da oyun sürecinde duygu ve ihtiyaçlarını oynayarak ifade edeceklerdir. İletişim aracı ve yöntemleri dinamikleri farklı olsa da çocuklar korku, öfke, kırgınlık, mutluluk, hayal kırıklığı gibi duygularını ifade etmeleri bakımından yetişkinlerle aynıdırlar. Çocuklar isteklerini neler hissettiklerini söylemede yaşadıkları olayın kendilerini nasıl etkilediğini söylemede önemli bir güçlük yaşayabilirler. Ancak yetişkinlerin gözetiminde huzurlu bir ortamda çocuklar izin verildiğinde kendi iç dünyalarını, derin duygularını oyuncakları ile kendi seçtikleri malzemelerle kurdukları hikâyeciklerle çok iyi anlatırlar.

Oyun terapisi çocukla terapist arasında kurulan aynı zamanda çocuğun oynayarak kendi iç dünyasını keşfettiği, bir ilişki süreci olarak yorumlanabilir. Oyun terapisi süreci, çocukların bazı duygu ve deneyimleri yaşamasına olanak sağlar. Bu süreç aynı zamanda terapistin çocuğun iç dünyasını, yaşantılarını ve duygularını anlama fırsatı vermektedir. Oyun sırasında kurulan terapötik ilişki çocukta dinamik bir iyileşme ve gelişme olmasına yardımcı olur. Çünkü çocuğun dünyası hareket, oyun ve aktivite dünyasıdır. Bu durum terapistin çocuğun dünyasına girmesini sağlayan en iyi yoldur. Çocuk oyun terapisinde diğer terapilerde olduğu gibi neler olduğu tartışmakla sınırlandırılmamıştır. Oyun terapisinde çocuk geçmişte yaşadığı önemli olayları ve kendisini etkileyen duygularını oyun anında tekrar yaşayabilmektedir. Örneğin, çocuk terapistin karşı saldırgan davranışlar sergileyebilir, bir silahla onu öldürmek isteyebilir, oyun terapisi süreci çocuğa öncelikle birinci elden bu saldırgan duygularını yaşama ve boşalma şansı verir. Bu süreç içinde çocuk bu tür duygularını da kontrol etmesini öğrenmiş olmaktadır. Ayrıca uygun terapötik sınırların konmasıyla çocuk kendini kontrol etme becerisini de geliştirmektedir.

Oyun sürecinde oyunun ve oyun malzemelerinin verdiği huzurdan yoksun olarak, terapistin çocuğun önceki haftalarda sergilemiş olduğu saldırgan davranışları hakkında çocukla sadece konuşabilir. Aynı zamanda oyun terapisinde, terapistin çocuğun yaşadığı sorunları yakından gözlemleyerek ve bizzat yapıcı müdahalelerle bulunarak iyileştirme şansı bulur. Çünkü oyun, çocuğun geçmiş yaşantı ve sorunları duygu ve düşüncelerini yansıttığı ve iletişim kurduğu tek alandır (Landreth ve Bratton, 1999 s.3).

3.3.1. Oyuncak ve Oyun Materyalleri: Arzu edilmesine rağmen çocukların kendilerini ifade etmeleri için oyuncaklarla donatılmış bir odasının olması zorunlu değildir. Önemli olan çocuğun kendini ifade eden duygularına hitap eden oyuncakları (materyalleri) seçip oynamasıdır. Bütün oyuncak ve oyun malzemelerinin çocuğun ihtiyaçlarını, duygularını, kendini anlatmasına teşvik edici olması beklenemez. Bu yüzden oyun

terapisindeki oyuncaklar rasgele toplanmamalı, seçilerek toplanılmalıdır. Çünkü oyun terapisi bir şeyler yapmak veya zaman geçirmek için kullanılan bir yol değildir. Sonuç olarak bu ölçütler ışığında aşağıda belirtilen amaçlara yardımcı olabilecek oyuncakların seçimine özenle dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir.

- 1-Gerçek yaşam deneyimlerinin ifadesi,
- 2-Duyguların tüm boyutlarıyla açıklanması,
- 3-Söze gerek kalmadan açıklayıcı ve ifade edici olması.

Mekanik ve karmaşık oyuncaklar bu saydığımız amaçlara uygun olmadığı için uzak durulmalıdır. Oyun terapisine ihtiyaç duyan çocukların çoğu, kendini kabul düzeyleri, kendine güvenleri düşük olan bağımlı çocuklardır. Dolayısıyla oyun materyalleri çocukların bu yönünü destekleyici nitelikte olmamalıdır. Bu konuda Landreth (1991) oyun terapisi için gerekli oyuncak ve oyun materyali listesi sunmaktadır (Landreth ve Bratton, 1999 s.3).

Bütün oyuncaklar çocuğun görebileceği şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca çocuk hiçbir zaman dağınık bir oyun terapisi odasına alınmamalıdır. Çocuğun boya çalışması gibi faaliyetleri yaparken üstünü kirletmemesi için, çocuk isterse bir önlük giydirilebilir. Önemli olan çocuğa, etrafı ve kendini kirletme korkusu olmadan bir çalışma ortamı sağlanmasıdır (Özdoğan, 2000s.151).

3.3.2. Oyun Terapisine Sınır Koyma: Oyun terapisi sürecinde sınır koyma gerekli ve çok önemli bir bölümdür. Oyun terapisinde sınır koymanın temel yapısı gerçek yaşam ilişkilerini yaşamaya yardımcı olmaktır. Oyun terapisindeki sınır koymanın hem terapatik hem de pratik amaçları vardır. Bu amaçları şöyle sıralayabiliriz:

- a) Terapatik ilişkiyi korumak,
- b) Çocuğun kendini kontrol ve kendi sorumluluğunu (bireysel sorumluluğunu) öğrenmesini teşvik etmek,
- c) Çocuk ve terapist arasında fiziksel ve duygusal güven hissini korumak,

Çocuktaki bu güvenlik duygusu başka ilişkilerinde saklı-gizli kalan duygusal yaşantılara ait bazı bölümleri keşfedip ifade etmesine olanak tanır. Çocuğun oyun terapisinde sınırların kırılmasından çok sınırları kırma arzusu önemlidir. Çünkü oyun terapisi çocuklar için yaşayarak öğrenme sürecidir. Bu yüzden sınırlar ihtiyaç duyulana kadar konmaz. Çocuk herhangi bir şekilde kendini sınırlayıcı bir deneyim yaşamadan kendini kontrol etmeyi öğrenemez. Kendini kontrol deneyimi yaşayabileceği en iyi alan ise oyun terapisindeki sınırlamalardır. Oyun terapisindeki sınırlamalar yerinde ve zamanında yapılırsa çocuklara kendini kontrol etmeyi öğretebilecek en uygun ortam yaratılmış olur. Yani kısacası çocuk kendisine hayır demesini öğrenmiş olacaktır. (Landreth ve Bratton, 1999 s.4).

3.4. Profesyonel Eğitim

Oyun terapisti olacak kimselerin yeterince eğitilmeleri şarttır. Birçok oyun terapisti psikolojik danışmanlık, psikoloji, sosyal çalışma alanları veya benzeri bir alanda uzmanlık derecesine sahiptirler. Oyun terapisti eğitimi, daha çok klinik psikoloji veya sosyal hizmet uzmanlığı gibi alanlarda yardımcı beceri ve ilişkileri içermelidir. Teorik eğitimin yanında oyun terapisti olmak isteyenler, pratik düzeyde de eğitim almalı mümkünse okulöncesi eğitim kurumlarında kısa süreli stajyer olarak teorik ve pratik bilgi ve becerilerini kullanmalarına olanak verilmelidir.

3.5. Oyun Terapisinde Gelecekte Olabilecek Eğilimler

Oyun terapisi alanı şu an oyun terapisi kurumu tarafından temsil edilen ve hızla gelişen bir alandır. Bu alanda uluslar arası uzman organizasyonu da belli düzeye gelmiş durumdadır. Amerika'da Kuzey Texas Üniversitesinde Ulusal Oyun Terapisi Merkezi kurulmuştur. İlköğretim ve ortaöğretim danışmanlarının özel sektördeki sayıları arttıkça çocuklarla ilgili çalışmalar, özellikle de oyun terapisine olan ilgi hızla artmıştır. Artık aile terapilerinin çoğunda anne-babalara aile üyelerinin sosyal ve duygusal gelişimleri ile ilgili eğitim verilmektedir (Landreth ve Bratton, 1999 s.4). Örneğin; aile terapisinin son oturumlarında ailelere çocuklarına uygulamaları için oyun terapisi eğitimi verilmektedir. Bu yöntemin problemlili çocuklarda çok iyi sonuçlar verdiği de araştırmacılarca doğrulanmıştır.

4. SONUÇ

Oyun terapisinde tamamen gelişim prensiplerine bağlı olarak, oyun yoluyla çocuğun kendini ifade becerisinin gelişmesi sağlanmaktadır. Bu yüzden çocuklarla çalışacak uzmanlarda (psikolog, klinisyen, sosyal hizmet uzmanı, v.b.) oyun terapisi becerileri gerekli ve önemli bir araçtır. Oyun terapisi çocuklara kendilerini tam olarak ifade etme kendisinin anlaşılacağı ve kabul edileceği güveni içinde kendini anlatma şansı sunmaktadır (Astramovic, 1999 s.31; Landreth ve Bratton. 1999 s. 1).

Oyun terapisinde önemli faktörlerden bazıları, oyun türleri, oyun süresi ve bu sürede yapılacak gözlemlerin yeterli olup olmaması ile gözlem ile birlikte yapılması gereken görüşmelerin nitelikleri de önemlidir. Oyun olgusunun oluşumu ve olgunlaşması konusunda toplumsal yargılar mevcuttur. Bu yargılar, bireyler veya gruplar (farklı sosyal sınıflar gibi) arasında oyun açısından oluşan farklılıkların değerlendirilmesinde önemlidir. Ayrıca oyun yoluyla ortaya çıkacak terapatik bulgular için çeşitli bakım ve eğitim ortamlarının oluşturulması da bu genel yargılardan ayrı olarak ele alınmalıdır. Bir başka deyişle, oyun terapisi için gerek mekansal olarak gerek okulöncesi eğitim programları açısından yeni açılımların ve düzenlemelerin yapılması gereklidir. Oyun ve oyun terapisi konusunda toplumsal yargılardan farklı olarak, anne-babalar, öğretmenler, yöneticiler ve politikacıların yaygın eğitim ve medya yoluyla bilinçlenmesi yoluna gidilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Akçal, A., (1996). "Lev Semyonoviç Vygotsky: Yaşamı ve Yapıtlarının Kısa Bir Tanıtımı, **Türk Psikoloji Bülteni**, 2 (4): 66–69.
- Astramovic, R. L., (1999). "Play Therapy Theories: A Comparison of Three Approaches", October **27–31, ED435889**, New Orleans, LA.
- Bee, H., (1992). **The Developing Child**, Harper Colling College Publishers, NY: New York, 6th Edition.
- Bee, H., (1994). **Lifespan Development**. Harper Colling College Publishers, NY: New York.
- Bee, H., (1992). **The Growing Child**. Simon& Schuster A. Viacom Company, New Jersey.
- Bruce, T., (1993). **Time to Play In Early Childhood Education: Third Impression** Hodder & Stoughton, London.
- Cattanach, A., (1993). **Play Therapy with Abused Children**, Play Terapy as a Healing Process.
- Ericson, E., (1963). **Childhood and Society**. Norton Publication: New York, 2nd Edition.
- Fein,G.G., (1992). "Pretend Play: New Perspective" Editor, Brown, FJ.,**Curriculum Planning for Young Children**, Director of Publications, NAEYC, Washington.
- Homeyer L, et al.(1999). Play therapy definition. Association for play therapy newsletter; 18: 1–7.
- Isenberg, PJ. and Jalongo, R.M., (1993). **Creative Expression and Play in the Early Childhood Curriculum**. Macmillian Publising Company, NY: New York.
- Johnson, LL, Yawkey, D.T. and Christie, FJ., (1987). **Play and Early Childhood Development**, Harper Collins Publishers, NY: New York.
- Kottman, T., (1990). Integrating the Crucial Cs into Adlerian Play Therapy. **Journal of Humanistic Education and Development**, Mart, 28: 125-131.
- Landreth, G. ve Bratton, S., (1999). Play Therapy" **ED430172**.
- Özdoğan, B., (2000). **Çocuk ve Oyun**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Pamir, İ., (1996). "Jean Piaget", **Türk Psikoloji Bülteni**, 2 (4): 65–67.
- Rubin. H. K., (1982). "Early Play Theories Re-visited: Contributions to Contemporary Resarch and Theory" **Contributions to Human Development**, 6: 4–14.
- Smit, P.K., Takhvar, M., Gore and Vollsteat, R., (1985). "Play in Young Children: Problems of Definition, Categorisation and Measurement" **Early Child Development and Care**, 19: 25–41.